

Από τη νηστεία στην απεργία πείνας

Ορθοδοξία / Κοινωνικά θέματα

Χρυσόστομος Χατζηλάμπρου

Στο σημερινό δημοσίευμα ολοκληρώνεται η παρουσίαση σύγχρονων περιπτώσεων Απεργιών Πείνας (προηγούμενο άρθρο: www.remptousia.gr/?p=57385) και συνεχίζουμε στη μελέτη του κ. Χρυσοστόμου Χατζηλάμπρου, με τις εισαγωγικές σημειώσεις στην ιστορία του θεσμού της νηστείας.

Η ηθοποιός και ακτιβίστρια Mia Farrow στερείται εκούσια τροφή σε αντίδραση της πολιτικής του Χαρτούμ για το Νταρφούρ (Darfur). Συγκεκριμένα, στις 4 Μαρτίου 2009 το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης εκδίδει ένταλμα σύλληψης κατά του προέδρου του Σουδάν Omar Hassan al-Bashir, με την κατηγορία του εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας και κατηγορίες για εγκλήματα πολέμου, όσον αφορά το Νταρφούρ. Την ίδια ημέρα η κυβέρνηση του Σουδάν, αντιδρά στην απόφαση, διατάσσει την αποχώρηση από το Νταρφούρ (Darfur) δεκάεξι διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων (Μ.Κ.Ο).

Σύμφωνα με την εκπρόσωπο τύπου του Ο.Η.Ε., Marie Okabe, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις που εκδιώκονται από το Νταρφούρ (Darfur) είναι οι βασικοί παροχείς υπηρεσιών για τη διάσωση της ζωής των κατοίκων με την εξασφάλιση νερού, τροφίμων, φαρμάκων. Οι Γιατροί χωρίς Σύνορα καταγγέλλουν ότι η απόφαση αυτή αφήνει περισσότερους από 200.000 ασθενείς χωρίς βασική ιατρική φροντίδα. Σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε., η απόφαση της κυβέρνησης του Χαρτούμ αφήνει χωρίς φαγητό τουλάχιστον 1 εκ. άνθρωποι, 1.5 εκ. δίχως ιατρική βοήθεια, και 1 εκ. δίχως πόσιμο νερό.

Με στόχο να δοθεί έμφαση στο παγκόσμιο πρόβλημα του υποσιτισμού, πριν τη σύνοδο του Ο.Η.Ε. για τη διατροφική ασφάλεια το 2009, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Ban Ki-moon προχωρά σε 24ωρη συμβολική απεργία πείνας, σε ένδειξη αλληλεγγύης προς το ένα δισεκατομμύριο ανθρώπους που υποφέρουν από χρόνια υποσιτισμό, μετά τον επικεφαλής του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) του Ο.Η.Ε. Jacques Diouf. Απεργία πείνας πραγματοποιεί και ο Πρόεδρος της Βολιβίας Juan Evo Morales Ayma [43] διαμαρτυρόμενος για τις προσπάθειες του Κογκρέσου να μπλοκάρει τον εκλογικό νόμο.

Η απεργία πείνας του Juan Evo Morales Ayma κρίνεται από τους υποστηρικτές του ότι αποτελεί πολιτική προσπάθεια για να γίνουν δεκτά θέματα σχετικά με την εκλογική απογραφή, τις Περιφέρειες, τον αριθμό των βουλευτικών εδρών για τους αυτόχθονες Ινδιάνους και το δικαίωμα ψήφου των αποδήμων, ενώ οι αντίπαλοι του διακρίνουν πολιτικό εκβιασμό στην κίνησή του. Αντίθετα, ο ακτιβιστής Ana Khazars άρχισε απεργία πείνας στο Μουμπάι (Βομβάη), ζητώντας τη ψήφιση νόμου

που θα προωθεί τη δημιουργία μιας υπηρεσίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς και την θέσπιση μιας θέσης ανεξάρτητου διαμεσολαβητή για το σκοπό αυτό.

Συμπερασματικά παρατηρείται ότι οι άνθρωποι που καταφεύγουν σήμερα και σε παγκόσμια κλίμακα, στην εκούσια στέρηση τροφής για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στην πολιτική έννομη τάξη κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- κρατούμενοι φυλακών, που διαμαρτύρονται ατομικά ή και συλλογικά για τις συνθήκες κράτησής τους ή την καταγγελία της παράνομης φυλάκισής τους ή συμπαραστέκονται με αυτό τον τρόπο στην απεργιακή κίνηση πείνας συγκρατούμενων τους,
- πολιτικά πρόσωπα μεμονωμένα ή συλλογικά που καταγγέλλουν και διαμαρτύρονται για την πολιτική κατάσταση της χώρας τους,
- διάσημες προσωπικότητες παγκόσμιας αναγνώρισης για να εκφράσουν με συμβολικό τρόπο την αντίθεσή τους στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- ελεύθεροι πολίτες που διαμαρτύρονται για κάθε είδους θέματα που άπτονται κοινωνικού, πολιτικού, πολιτισμικού, θρησκευτικού περιεχομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΝΗΣΤΕΙΑ

2.1 Ορισμός και ιστορική αναδρομή

Η νηστεία αποτελεί εκκλησιαστική πρακτική και θεσμό από τα πρώτα χρόνια της Εκκλησίας. Ως θρησκευτικό φαινόμενο[44] προϋπάρχει της χριστιανικής παράδοσης. Η ετυμολογία[45] της λέξης αναζητείται στο σύνθετο του αρνητικού μορίου «νη» και των ρηματικών τύπων «εσθίω, έσθω, έδω» και δηλώνει την πλήρη ασιτία και ατροφία του νηστευτή. Εντοπίζεται σε λαούς της αρχαίας Ανατολής, στον Ισραήλ, καθώς και στον αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό κόσμο. Η ύπαρξή της συνίσταται σε προσπάθεια εξευμενισμού των θεών και επίτευξης ηθικού εξαγνισμού και πνευματικής εξύψωσης. Στους αρχαίους Έλληνες τη πρακτική της νηστείας ακολουθούν οι βασιλείς, οι ιερείς και οι στρατηγοί, όταν πρόκειται να θυσιάσουν στους θεούς.

Ο απλός λαός νηστεύει μόνο κατά τις γιορτές των Θεοδοσιών και των Ελευσίνιων μυστηρίων. Οι Λακεδαιμόνιοι διατάζουν γενική νηστεία σε ολόκληρη τη χώρα, όταν πρόκειται να λάβουν μέρος σε σημαντικές στρατιωτικές αποστολές. Στο πνεύμα της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, η νηστεία αποτελεί τρόπο εξιλασμού και κάθαρσης. Δοκιμασία που συμβάλλει στην απόκτηση ικανότητας προσέγγισης των θεών, καθώς προκαλεί τη στέρηση και λειτουργεί με την έννοια της αυτοτιμωρίας. Οι Ρωμαίοι απέχουν από την τροφή για να

εκζητήσουν τη βοήθεια των θεών, κυρίως της Δήμητρας και του Δία, ενώ οι Αιγύπτιοι νηστεύουν, κυρίως οι ιερείς, σε όλες τις εορτές και ειδικότερα της Ίσιδας. Στην αρχαία εβραϊκή παράδοση, η νηστεία δεν ακολουθεί κάποιο θρησκευτικό κανόνα. Αποτελεί πράξη πρόκλησης της θείας συγγνώμης. Πέρα από τη γιορτή του Εξιλασμού, όλες οι υπόλοιπες ημέρες νηστειών γίνονται σε ανάμνηση ιστορικών γεγονότων, κυρίως μεγάλων συμφορών, όπως η άλωση της Ιερουσαλήμ από το Ναβουχοδονόσορα, της καταστροφής του Ναού από τον Τίτο[46].

Η νηστεία περνά στη ζωή των πρώτων χριστιανών, από τη θρησκευτική παράδοση του αρχαίου Ισραήλ. Αυτό που αντλείται, όμως, από το ιουδαϊκό περιβάλλον είναι ο θεσμός «νηστεία» και όχι οι νομικές διατάξεις και τα εντάλματα ανθρώπων που καθορίζονται από τις ιουδαϊκές νηστείες (Ματθ. 15, 9). Κύριος άξονας διαμόρφωσής της γίνεται η ζωή και η διδασκαλία του Ιησού. Ο χρόνος, ο σκοπός κι ο τρόπος των νηστειών αποτελούν άμεση συνάρτηση των κορυφαίων σταθμών της ζωής του Χριστού και συνδέονται με το Πάθος και την Ανάσταση[47]. Η χριστιανική νηστεία συνδέεται από την αρχή τόσο με την προσευχή όσο και με τη φιλανθρωπία. Με την εξοικονόμηση τροφών γίνεται δυνατή η ενίσχυση των φτωχών[48]. Με την προσευχή καθαίρεται ο νους και αποκτά απίστευτες δυνατότητες (Μάρκ. 9, 29).

Η πρώτη μορφή νηστείας του Χριστιανισμού τοποθετείται στη περίοδο «*προ του Πάσχα*»[49], με παράλληλη ανάπτυξή της σε εβδομαδιαίο κύκλο. Οι ιουδαϊκές νηστείες της Δευτέρας και Πέμπτης αντικαθίστανται με εκείνες της Τετάρτης και Παρασκευής για υπενθύμιση της παράνομης σύλληψης και σταύρωσης του Ιησού, με αρχαιότερη αναφορά στο κείμενο Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων[50]. Η νηστεία της Δευτέρας παραμένει άγνωστη στην αρχαία εκκλησιαστική παράδοση. Περνά πολύ αργότερα σε αυτήν με τις διατάξεις των μοναστηριακών τυπικών. Η αρχική μορφή της νηστείας τοποθετείται στην τέλεια ασιτία με ολοήμερη διάρκεια και νυχτερινή κατάλυση. Το νόημά της δε βρίσκεται στο πένθος και τη θλίψη, αλλά στην ωφέλεια της ψυχής που προέρχεται μέσα από μια μυστική και μυστηριακή ιλαρότητα και χαρά του προσώπου. Μέτρια μορφή της, ο στατίων με λήξη κατά την ενάτη ώρα (3 μμ) και αυστηρότερη, η υπέρθεση χωρίς λήξη το βράδυ, με παράταση δύο ή και τριών ημερών[51].

Το κείμενο των Αποστολικών Διαταγών[52] συνδέει την καθιέρωση της νηστείας του Πάσχα με τα λόγια του Ιησού (Μαρκ. 2, 20` Ματθ. 9, 15` Λουκ. 5, 35). Η χρονική διάρκειά της, αρχικά, δεν είναι μεγάλη ούτε και η ίδια σε όλες τις τοπικές Εκκλησίες. Ο τρόπος με τον οποίο νηστεύουν οι χριστιανοί αυτής της περιόδου δε βρίσκεται σε απόλυτη ομοιομορφία, αλλά υπάρχει διαφοροποίηση από την κάθε τοπική Εκκλησία. Ακριβής αναφορά για την νηστεία της Τεσσαρακοστής γίνεται

στον 5^ο Κανόνα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου (325 μ. Χ.), γεγονός που φανερώνει ότι αποτελεί καθιερωμένο θεσμό σε ολόκληρη την Εκκλησία κατά το έτος σύγκλησής της.

Δεύτερη μακρά περίοδο νηστείας αποτελεί η νηστεία των Χριστουγέννων. Οι πρώτες ιστορικές μαρτυρίες της ανάγονται στη Δύση τον 5^ο αι. και στην Ανατολή τον 6^ο αι.[53]. Η μορφή της, αρχικά, είναι μικρής χρονικής διάρκειας. Ο Θεόδωρος Βαλσαμών αναφέρει ότι είναι επτά ημερών. Πολύ αργότερα λαμβάνει τη μορφή των σαράντα ημερών κάτω από «την επίδραση της νηστείας της Μεγάλης Τεσσαρακοστής»[54]. Πολύ νωρίτερα από την καθιέρωση της γιορτή «Πέτρου και Παύλου», των κορυφαίων Αποστόλων, μαρτυρείται η νηστεία των αγίων Αποστόλων κατά τον 5^ο αι. που περνά από την Δύση στην Κωνσταντινούπολη.

Για πρώτη φορά αναφέρεται στις Αποστολικές Διαταγές[55] και σε κείμενο του Μεγάλου Αθανασίου[56]. Αρχικά η χρονική της διάρκεια είναι επτά ημερών και συνδέεται άμεσα με την εορτή της Πεντηκοστής και τη νηστεία των Αποστόλων πριν από την έναρξη του κηρυκτικού τους έργου (Πραξ. 13, 3). Πολύ αργότερα και με την καθιέρωση της αποστολικής εορτής, η νηστεία παρατείνεται μέχρι τις 29 Ιουνίου ως περίοδο προετοιμασίας για την εορτή. Το γεγονός αυτό προσδίδει και την ακαθόριστη χρονική της διάρκεια, αφού εξαρτάται από την κινητή εορτή του Πάσχα.

[Συνεχίζεται]

[43]Ο Juan Eno Morales Ayra, σκληρός επικριτής της Ουάσινγκτον ανέλαβε τα καθήκοντά του το 2006 και είναι εξαιρετικά δημοφιλής ανάμεσα στους αυτόχθονες Ινδιάνους των Άνδεων.

[44]Η νηστεία εκτός των αβρααμιαίων θρησκειών (Χριστιανισμού, Ιουδαϊσμού, Ισλαμισμού), υπάρχει στην θρησκευτική παράδοση του Βουδισμού, του Ινδουισμού, των θρησκευμάτων της Αφρικής και των πρωτόγονων λαών, ενώ απαγορεύεται από τον Παρισισμό.

[45]Βλ. Γ. Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, ό. π., σελ. 1182.

[46]Βλ. Μ. Δ. ΒΑΤΑΛΑ, *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τ.Ιη΄, σσ. 262 – 263.

[47]Βλ. ΣΥΜ. ΚΟΥΤΣΑ, *Η Νηστεία της Εκκλησίας*. Αθήνα 1991, σελ. 20.

[48]Βλ. Ποιμήν του Ερμά, παραβολή 5,3 *P.G. 2, 932C - 933D*.

[49]Πρβλ. ΣΥΜ. ΚΟΥΤΣΑ, ό. π., σελ. 20.

[50]Βλ. Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων, *P.G. 1, 1013 - 1016*.

[51]Βλ. ΣΥΜ. ΚΟΥΤΣΑ, ό. π., σσ. 20-21.

[52]Βλ. Διαταγαί Αποστόλων, *P.G. 1, 1016 - 1017*.

[53]Βλ. ΣΥΜ. ΚΟΥΤΣΑ, ό. π., σελ. 91.

[54]Πρβλ. στο ίδιο, σελ. 92.

[55]Βλ. Διαταγαί Αποστόλων, *P.G. 1,900 - 901B* .

[56]Βλ. Μ. Αθανασίου, Περί των διαβαλλόντων την εν διωγμώ φυγήν αυτού, *P.G. 25, 644 - 680* .

<http://bit.ly/I7vyjd>